

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Projekts "Nacionāla un starptautiska mēroga pasākumu īstenošana izglītojamo talantu attīstībai"
Nr. 8.3.2.1./16/I/002

Kādu modeli izvēlēties izglītības iestādē bērna talanta veicināšanai?

Kāpēc lietot jēdzienu "bērna talanta potenciāls"?

Talantu definē kā īpašu potenciālu un sasniegumus kādā noteiktā jomā. Ja persona uzrāda izcilus sasniegumus kādā noteiktā jomā, tad to dēvē par sasniegumu izcilību (ger. - *Leistungsexzellenz*). Par sasniegumu izcilību var liecināt, piem., patenti, rekordi, kā arī jauni standarti attiecīgajā sfērā. Atšķirībā no vienreizējām sasniegumu virsotnēm (piemēram, viena hita brīnums mūzikā), par sasniegumu izcilību var runāt tikai tad, ja izcili sasniegumi tiek gūti konstanti ilgākā laika periodā. (Ziegler, 2008).

Jēdzienam "bērna talants" nav visaptverošas definīcijas, starptautiski jēdzieni "apdāvinātība" (*eng.giftedness*), "talants" (*eng.talent*), "augsta apdāvinātība" (*ger.Hochbegabung*) un "augstas spējas" (*eng.high ability*) tiek lietoti vienādās nozīmēs. Pedagoģijas zinātnē uzskata, ka talantīgu bērnu raksturo viņa "individuālo spēju potenciāls izciliem sasniegumiem" (Heller, 2001, Urban, 2004). Pedagoģiskās psiholoģijas profesors A.Cīglers (*Ziegler*) izcilu sasniegumu iespējamību bērnam raksturo četros līmeņos:

- 1) persona, kura varbūt reiz gūs izcilus sasniegumus;
- 2) persona, kura, iespējams, reiz gūs izcilus sasniegumus;
- 3) persona, kura jau ir guvusi izcilus sasniegumus;
- 4) potenciālu neizmantojis bērns (*eng. Underachiever*) – talanti, kuru sasniegumi ir kavēti un neiejaucoties rodas nelabvēlīgas prognozes tālākai sasniegumu attīstībai. (Ziegler, 2009).

Identificējot bērnam talantu kādā jomā pirmsskolā un skolā, ārpuskolas institūcijās, īpašās spējas ir iespējams raksturot tikai kā talanta potenciālu, ko var un ir nepieciešams attīstīt. Lai šo sākotnēji identificēto potenciālu varētu pārvērst augstos sasniegumos, vecākiem un pedagogiem ir nepieciešams sniegt atbilstīgu atbalstu. Bērna talanta veicināšana vienlaicīgi nozīmē:

- 1) mērķtiecīgi izziņāt bērna talanta potenciāla iezīmes, apzināties tā stiprās un arī vājās puses;
- 2) plānot bērna talanta attīstību, kas ietver īpašu pieeju konkrētā bērna spēju attīstībā un realizācijā.

Ko nozīmē jēdziens "bērna talanta potenciāla identificēšana"?

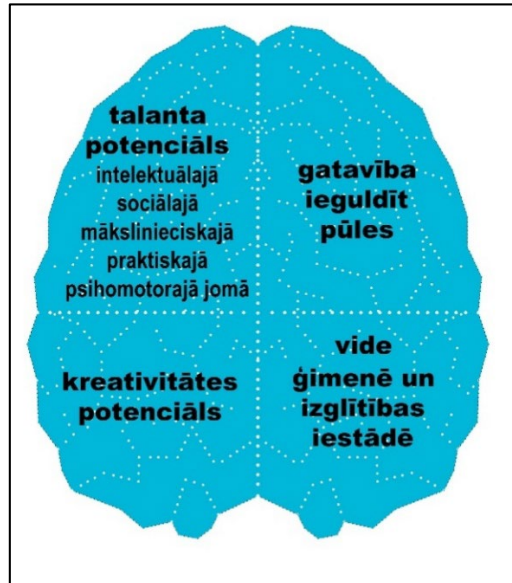
Bērna talanta potenciāls nav tipisks uzvedības un attīstības modelis, bet gan iezīmju, izpausmju kopums vienā vai vairākās jomās. Tai pašā laikā bērnam var būt grūtības vai ierobežojumi kādā citā jomā, piemēram, bērnam var būt izcilas spriešanas spējas, bet vāja rakstītprasme. Līdz ar to novērošana ir jāveic ilgākā laika posmā dažādās vidēs. Talanta potenciālu vislabāk izvērtēs pedagogi, psihologi un bērna vecāki, kas ikdienā atrodas kopā ar viņu. Ja netiek identificēts talanta potenciāls, iespējams, ka tad bērns nekad nesaņems nepieciešamo pedagoģisko atbalstu. Varbūt visi pat atzīs, ka viņam ir potenciāls kādā talanta jomā, taču netiks identificētas tās problēmas, kas traucē attīstīties talantam konkrētā jomā, un līdz ar to var veidoties situācijas, ka kāds bērna talants paliek bez piemērota atbalsta vai arī viņš savas spējas nekad neapzināsies un tās neattīstīs, vai pat izmantos nepiemērotā veidā. Tādēļ ir nozīmīga bērna talanta potenciālā izpēte, gūstot pedagoģisko novērtējumu, kas precīzē konkrētā bērna attīstības iespējamus risinājumus. Lai bērna talants varētu realizēties augstos sasniegumos, jau pirmajos mācīšanās gados ir svarīgi veidot pozitīvu attieksmi pret mācīšanos, darbošanos un jaunradi.

Ko sevī ietver modelis "Bērna talanta veicināšana Latvijas izglītības iestādēs"?

Būtisks nosacījums bērna talanta veicināšanā ir pedagoga izpratne par to, ka katram bērnam ir kāda talanta joma, kurā var un ir nepieciešams identificēt talanta potenciālu un atrast metodiskos risinājumus tā veicināšanai. Par talanta potenciālu ne vienmēr liecina bērna akadēmiskie sasniegumi noteiktos mācību priekšmetos. Starp bērniem, kam ir vidēji vai vāji mācību sasniegumi, var būt bērni, kam ir īpašas spējas kādā no jomām, taču ir nepieciešams atbilstīgs pedagoģiskais atbalsts. Pedagogiem ir nepieciešams apgūt profesionālu kompetenci, lai spētu ieraudzīt konkrētas pazīmes un uzvedību, kas liecina par bērna talanta potenciālu kādā jomā.

Balstoties uz *Hellera Minhenes (augstas) apdāvinātības modeli* (Heller, 2007) un *Urbana Vairākdimensiju apdāvinātības koncepciju* (Urban, 1990), un *Kreativitātes komponentu modeli* (Urban, 2004), tika izstrādāts modelis bērna talanta veicināšanai Latvijas izglītības iestādēs. Lai sekmētu bērna talanta attīstību pēc iespējas agrāk (pirmsskolas un pamatzglītības izglītības posmā) un talantīgas pedagoģijas attīstību, modelis ietver četrus talanta attīstības aspektus:

- 1) talanta potenciāls kādā jomā (intelektuālā joma, psihomotorā joma, sociālā joma, praktiskā joma, mākslinieciskā joma);
- 2) kreativitātes potenciāls;
- 3) personības iezīmes, kas liecina par gatavību ieguldīt pūles un gūt sasniegumus;
- 4) vide ģimenē un izglītības iestādē (skatīt 1.attēlu).

1.attēls. Modelis bērna talanta veicināšanai Latvijas izglītības iestādēs
(*Talanta globuss*)

Talanta potenciāls bērnam var izpausties vienā vai vairākās jomās. Lai varētu atbildēt uz jautājumu, kurā jomā bērnam ir talanta potenciāls, nepieciešama informācija par viņa spējām un sasniegumiem, motivāciju, interesēm, pacietību un vēlmi gūt sasniegumus, kā arī par vidi ģimenē un izglītības iestādē.

Talants **intelektuālajā jomā** ietekmē personas garīgos sasniegumus daudzās dzīves jomās. Intelektuālās spējas attiecas gan uz jaunu zināšanu apguvi, gan uz informācijas sapratni un sarežģītu problēmu risināšanu. Augsti attīstītas intelektuālās spējas nodrošina bērnam iespējas veiksmīgi tikt galā ar izvirzītajām prasībām dažādās jomās un situācijās. Tās nav šauras akadēmiskās zināšanas un prasmes, drīzāk spēja aptvert un apjēgt daudzveidīgo pasauli, un sniegt savus risinājumus sarežģītām problēmām. Bērna talanta attīstība intelektuālajā jomā ir saistīta ar vides faktoriem. Bērnam augot, viņa spējas kļūst arvien daudzveidīgākas, un parādās iezīmes, kas viņu arvien vairāk atšķir no citiem. Hierarhiski intelektuālās spējas var raksturot vairākos līmeņos – vispārīgās spējas (spējas spriest, verbālās, telpiskās, abstrakti loģiskās u.c. spējas) un specifiskās spējas (specifiskās zināšanas kādā jomā u.c.). Bērni ar augstu talanta potenciālu intelektuālajā jomā uzrāda labus rezultātus arī tādos procesos kā uztvere un atmiņa.

Bērna talanta potenciāls **sociālajā jomā** izpaužas kā līderība un sociālā mijiedarbība, veidojot nobriedušas, konstruktīvas attiecības ar citiem. Sociālais talants ietver īpašas spējas sadzīvot ar citiem cilvēkiem, spēju būt kopā un izprast gan citu cilvēku, gan arī savas emocijas, domas un rīcību ("iekāpt otra kurpēs"). Sociālais talants ļauj pieņemt atbildīgus lēmumus, izvērtējot, kā tie ietekmē pašu un citus. Sociāli talantīgs cilvēks spēj kritiski novērtēt otru cilvēku un vadīt attiecības, viņam piemīt labas sadarbības prasmes.

Šāds talants – indivīda spēja pielāgoties cita cilvēka dzīvei – ir nozīmīgs daudzās profesionālās jomās (pedagogiem tas ir tikpat svarīgs kā vadītājiem, ārstiem, pārdevējiem). Sociālā talanta potenciālu var raksturot vairākās sfērās – intelektuālā (zināšanas par cilvēkiem, spēja atcerēties, rīcības izpratne, mērķu sasniegšanas plānošana), emocionālā (noskaņojuma regulēšana, līdzjūtība), uzvedības (spēja klausīties, sadarboties, pārliecināt un ietekmēt).

Psihomotorais talants liecina par bērna fiziskajām spējām izmantot savu ķermeni, lai izteiktu idejas un izjūtas, un spēju veidot vai pārveidot lietas. Psihomotorā talanta joma ir svarīga dažādās bērna darbībās, taču it īpaši tajās, kur ir nepieciešama fiziskā izveicība – sportā, dejā, arī smalkmehānikā, kokgriešanā, veidošanā u.c. Psihomotorā attīstība sekmē bērna psihi īpatnību atspoguļošanu kustībās un reakcijās. Kustību attīstības priekšnosacījumi ir bērna fiziskā gatavība apgūt kustības, kustību pieredze un motivācija apgūt kustības.

Praktiskā talanta joma ir viena no intelekta apakšformām, kas mijiedarbībā ar kreativitātes potenciālu nodrošina iespēju radoši risināt ikdienas problēmas. Praktiskā talanta veidošanās pamatā ir netveramās jeb nemācītās zināšanas, kas neapzināti, bez tiešas citu palīdzības iegūtas ikdienas situācijās un tiek pielietotas praktiskā darbībā vai sociālā jomā. Bērns ar augstāku praktiskā talanta potenciālu vērš uzmanību uz zināšanu lietderību un to izmantojamību, viņš spēj pieņemt lēmumus ikdienas dzīvē, ieviest inovācijas.

Par bērna talanta potenciālu **mākslinieciskajā jomā** var liecināt tehniskās prasmes, augsti attīstītas domāšanas spējas un kreativitāte. Ja vien bērnam tiek piedāvāta atbilstīga vingrināšanās un atbalsts, mākslinieciskā talanta potenciāls izpaužas jau ļoti agri, piemēram, spēlējot kādu mūzikas instrumentu, zīmējot vai spēlējot teātri, sacerot literārus darbus. Atbilstīgi katram mākslas veidam novērojamas savas izpausmes, piemēram, vizuālajā mākslā var novērot lielu interesi par vizuālo informāciju, spēju atmiņā paturēt sīkas detaļas, meistarīgi izmantot mākslinieciskos izteiksmes līdzekļus un daudz laika pavadot savā nodarbē, gūstot no tās gandarījumu. Bērna darbi ir izteikti individuāli. Savukārt mūzikā - interesējas par mūzikas instrumentiem, jūtīgi reaģē uz mūziku, atkārtu ritmu, ātri iegaumē melodiju un dziesmas.

Viens no nozīmīgiem komponentiem bērna talanta attīstībā ir **kreativitātes potenciāls**, kas norāda uz kādu īpašību kopumu – bērna tieksmi radīt jaunas idejas, izgudrojumus, mākslas objektus, atziņas vai produktus. Kreativitāte ir iespējama visās cilvēka darbības jomās, un visiem bērniem un pieaugušajiem piemīt spēja un potenciāls domāt radoši. Kreativitāti veicinoša rīcība var īstenoties gandrīz ikvienā brīdī, un tā var ietvert dažādas darbības, sākot no vismazākā darbības akta līdz pat lieliem, apjomīgiem projektiem.

Faktors, kas nosaka to, vai talants attīstīsies un realizēsies augstos sasniegumos kādā jomā, ir bērna **gatavība ieguldīt pūles un gūt sasniegumus**. Ikviens, kurš vēlas un cenšas gūt panākumus, apzinās, ka tas neizdosies bez praktiskas darbošanās, ikdienas treniņiem un piepūles. Iekšējā motivācija, gribasspēks, neatlaidība un pacietība nosaka panākumus vai neveiksmes. Bērna intereses, aizraušanās, gatavība ieguldīt pūles un tiekšanās pēc sasniegumiem var būt mainīga, taču kopumā - lielākā vai mazākā mērā - padara bērna talanta attīstību prognozējamu. Tas, vai bērns sāks ieguldīt pūles sava talanta attīstīšanā, var būt atkarīgs gan no pedagoga, gan no vecākiem (visvairāk atbalsta bērnam vajag brīžos, kad viņš ir ieguldījis pūles, pārvarējis grūtības).

Vide ģimenē un izglītības iestādē sniedz noteiktas iespējas bērna talanta veicināšanai. Vislielākā ietekme ir ģimenei. Ģimenes vide un mājas apstākļi ir ļoti būtisks priekšnosacījums talanta atbilstīgai attīstībai, taču arī izglītības iestādes videi ir jābūt tādai, kur uzmanība tiek pievērsta bērna talanta attīstībai. No vienas puses, tas attiecas uz pedagoga spēju identificēt bērna talanta potenciālu, no otras puses – izvēlētais izglītības iestādes atbalsta sistēmas (iespējām un resursiem).

Kā noteikt bērna talanta potenciāla attīstības pakāpes?

Bērna talanta attīstība nav fiksēts lielums, tas ir pakļauts bērna attīstības procesiem (Urban, 2004), kā arī sociālās un informatīvās vides ierosinājumiem. Talanta attīstība norit ne tikai agrā bērnībā vai pusaudžu vecumā, bet arī jaunības periodā vai pat pieaugušo vecumā. Vērojot bērnu dažādos vecumos, var pamanīt, ka bērna talants vairāk attīstās intensīvās augšanas periodos, taču nav iespējams skaidri definēt, kāds ir bērna talanta potenciāls noteiktā vecumā un cik lielā mērā bērns savā darbībā demonstrē talanta izpausmes.

Bērna talanta potenciāla identificēšanas procesā Urbans saskata piecas iespējas kļūdīties:

- 1) bērni, kuru talanta izpausmes pedagogi pamana, jo viņu mācīšanās spējas acīmredzami ir pārākas par citiem, un veiksmes gadījumā viņu zināšanas un līdzdalība tiek izmantota mācību stundu bagātināšanai;
- 2) bērni, kuru talanta izpausmes "signāli" netiek uztverti un pamanīti;
- 3) bērni, kuru talanta potenciāls netiek pamanīts, jo viņiem ir attīstīti tie talanti, ko pedagogi uzskata par nesvarīgiem un kas neietilpst mācību plānā, akadēmiskajās interesēs, pie šīs grupas, piemēram, pieder amerikāņu "street-smart boy" tips (tulk. apt. "gudrais ielas puika");
- 4) bērni, kuru talanta potenciālu nevar pamanīt, jo viņi savas spējas gandrīz nemaz vai nemaz nav varējuši attīstīt nepilnīga atbalsta dēļ, pie šiem tiek pieskaitīti, piemēram, arī tā saucamie "underachiever" (tulk. apt. "neatzītais talants"), kaut gan pēc definīcijas viņu potenciālās spējas var identificēt, pirms viņus par tādiem nodēvēt;
- 5) bērni, kurus pedagogi kļūdaini uzskata par ļoti inteliģentiem, kaut gan, iespējams, viņi tikai ļoti labi prot piemēroties videi un ir ļoti čakli (Urban, 1996).

Atbilstīgi bērna talanta veicināšanai modelim iespējams identificēt un noteikt **četras talanta attīstības pakāpes**. Bērna talanta attīstības pakāpes veidotas pēc analogijas ar auga attīstību. Kāpēc tieši šī analogija? Auga sēklai ir potenciāls dīgt, augt, uzziedēt un nobriedināt jaunu sēklu. Nozīmīgi ir apstākļi, kādos sēkla tiek glabāta un iesēta, un kādi apstākļi ietekmē to augšanas procesā. Vērojot sēklu un augu, redzam, ka tas dīgst un plaukst, bet iepriekš nezinām, kādi būs augļi. Līdzīgi ir ar bērna talanta attīstību. Pedagoģs, nosakot iespējamo bērna talanta attīstības pakāpi, var izvērtēt ne vien bērna spējas un iespējas, bet arī iespējamās vai esošās grūtības citās jomās, kā arī apzināties, ka bērna talanta attīstībai būs sava gaita un neparedzams rezultāts. Tas nozīmē, ka bērna talanta attīstībā nav viena noteikta atskaites punkta, kas nosaka, ka bērna talants ir pilnībā attīstījies. Ir četras talanta attīstības pakāpes, ko iespējams attiecināt uz vienu vai vairākām talanta jomām:

1) talanta attīstības pakāpe – “snaudošs” talanta potenciāls;

Noteiktas talanta jomas izpausmes bērna rīcībā, mācību darbībā vai sniegunā nav novērojamas vai arī iezīmējas ļoti vāji;

2) talanta attīstības pakāpe – “dīgstošs” talanta potenciāls;

Pedagoģi un vecāki var pamanīt nelielas talanta potenciāla iezīmes, un bērna uzvedībā reizēm ir novērojamas kādas talanta jomas izpausmes, visbiežāk pazīstamā un drošā vidē, noteiktos apstākļos un kontaktā ar noteiktiem cilvēkiem. Pamatā bērns demonstrē rīcību, mācību darbību, spriedumus, saskarsmi, kas ir līdzīga kā vairumam vienaudžu, taču atsevišķās situācijās demonstrē netipisku vai arī lielākam vecumam atbilstošu uzvedību, prasmes, spriedumus;

3) talanta attīstības pakāpe – “plaukstošs” talanta potenciāls;

Bērns ikdienas situācijās bieži demonstrē noteiktas spēju un rīcības izpausmes, kas ir netipiskas vairumam viņa vecuma bērnu;

4) talanta attīstības pakāpe – “ziedošs” talanta potenciāls;

Bērns reaģē situācijās radoši, patstāvīgi, netipiski vai pat ļoti atšķirīgi no vairuma vienaudžu izpausmēm. Talanta potenciāla jomas izpausmes ir bērnam raksturīgas, tiek paustas dažādās situācijās.

Bērna talanta attīstībā nav viena noteikta parametra vai tendences, kas prognozētu, kā noritēs turpmākā talanta attīstība un cik lielā mērā bērns realizēs savu talantu. Talanta attīstība var noritēt gan harmoniski, gan disharmoniski – kādā posmā tā var būt strauja, kādā posmā nebūs novērojamas izmaiņas. Ņemot vērā, ka bērna talanta potenciāls var izpausties dažādās jomās, tad katrā no tām visdrīzāk būs sava attīstības gaita un izpausmes īpatnības.

Literatūra

1. Dai, D. Y., & Renzulli, J. S. (2008). Snowflakes, living systems, and the mystery of giftedness. *Gifted Child Quarterly*, 32, 114–130
2. Gruber, H. & Ziegler, A. (Hrsg.). (1996). *Expertiseforschung: Theoretische und methodische Grundlagen*. Opladen: Westdeutscher Verlag
3. Gruber, H., Weber, A., & Ziegler, A. (1996). Einsatzmöglichkeiten retrospektiver Befragungen bei der Untersuchung des Expertiseerwerbs. [The use of retrospective inquiry in the study of expertise acquisition] In H. Gruber & A. Ziegler (Eds.), *Expertiseforschung. Theoretische und methodische Grundlagen* (pp. 169–190). Opladen: Westdeutscher Verlag.
4. Heller, K.A. (2000). Hochbegabung im Kindes- und Jugendalter. Göttingen: Hogrefe.
5. Heller, K.A. (2004) Identification of gifted and talented students. In: *Psychology Science* 46, S. 302-323.
6. Heller, K.A., Perleth, C. (2007). *Münchener Hochbegabungstestbatterie für die Primarstufe (MHBT-P)*. Göttingen: Hogrefe, 2007a. Heller, K.A./Perleth, C.: *Münchener Hochbegabungstestbatterie für die Sekundarstufe (MHBT-S)*. Göttingen: Hogrefe.
7. Heller, K.A., Reimann, R., Senfter, A. (2005). *Hochbegabung im Grundschulalter: Erkennen und Fördern*. Münster: LIT.
8. Heller, K.A., Ziegler, A. (2007). *Begabt sein in Deutschland*. Münster: LIT.
9. Ericsson, K. A. (2003). Development of elite performance and deliberate practice: An update from the perspective of the expert performance approach. In J. L. Starkes & K. A. Ericsson (Eds.), *Expert performance in sports: Advances in research on sport expertise* (pp. 49 – 84). Champaign: IL, Human Kinetics
10. Gerstenmaier, J., Mandl, H. (2001). *Methodologie und Empirie zum Situierten Lernen*. Munich, Germany: Ludwig-Maximilians-Universität, Lehrstuhl für Empirische Pädagogik und Pädagogische Psychologie. (Forschungsbericht, Nr. 137).
11. Mandl, H. & Gerstenmaier, J. (Hrsg.). (2000). *Die Kluft zwischen Wissen und Handeln. Empirische und theoretische Lösungsansätze*. Göttingen u.a.: Hogrefe.
12. Renkl, A. (1995). Bericht über die 4. Tagung der Fachgruppe Pädagogische Psychologie in Mannheim. *Newsletter - Fachgruppe Pädagogische Psychologie in der Deutschen Gesellschaft für Psychologie e.V.*, 1 /95, 11-14.
13. Silverman, L. K. (1993). Counseling families. In L. K. Silverman (Ed.), *Counseling the gifted and talented* (pp. 151-178). Denver: Love.
14. Sternberg, R.J. (1985). *Beyond IQ: A triarchic theory of human intelligence*. Cambridge.
15. Sternberg, R. J. (1982). Natural, unnatural, and supernatural concepts. *Cognitive Psychology*, 14, 451–488.
16. Sternberg, R. J. (1985). *Beyond IQ: A triarchic theory of human intelligence*. New York: Cambridge University Press.
17. Sternberg, R. J. (1988). Mental self-government: A theory of intellectual styles and their development. *Human Development*, 31, 197–224. Sternberg, R. J. (1993).
18. Sternberg, R. J. (1995). *In search of the human mind*. Orlando, FL: Harcourt Brace.
19. Sternberg, R. J. and Lubart, T. I. (1999). The concept of creativity: Prospects and Paradigms. In R.J. Sternberg (ed.) *Handbook of Creativity*, pp. 3-16. London: Cambridge University Press.
20. Urban, K. K. (2014). Talent und Begabung in Deutschland. In: Stamm, M. (Hrsg.): *Handbuch Talententwicklung – Theorien, Methoden und Praxis in Psychologie und Pädagogik*. Bern: Huber, S. 285–301.
21. Urban, K.,K. (1996). *Beispiele*, 14 (H1), 1996, S. 21-27 (Friedrich Verlag, Velber, bzw. Kallmeyer'sche Verlagsbuchhandlung, Im Brande 19, 30926 Seelze)
22. Urban, K. K. (1990). *Besonders begabte Kinder im Vorschulalter. Grundlagen und Ergebnisse pädagogisch-psychologischer Arbeit*. Heidelberg: Edition Schindele/HVA

23. Urban, K.K. (1996). Besondere Begabungen in der Schule. Beispiele, Zeitschrift für Lehrer, 14 (1/1996), 21-27.
24. Urban, K.K. (2004). Kreativität - Herausforderung für Schule, Wissenschaft und Gesellschaft. Münster: LIT Verlag.
25. Urban, K.K. (1996). Methodisch-didaktische Möglichkeiten der (integrativen) schulischen Förderung von besonders begabten Kindern. Beispiele, Zeitschrift für Lehrer, 14 (1/1996), 29-35.
26. Weinert, F. (2000). Lernen als Brücke zwischen hoher Begabung und exzellenter Leistung. Salzburg: Vortrag Zweite internationale Salzburger Konferenz zu Begabungsfragen und Begabtenförderung.
27. Ziegler, A. (2009). „Ganzheitliche Förderung“ umfasst mehr als nur die Person: Aktiotop- und Soziotopförderung. In: Heilpädagogik Online 02/09, 5- 34.
http://www.heilpaedagogikonline.com/2009/heilpaedagogik_online_0209.pdf(skatits 27.06.2018.)
28. Ziegler, A. (2005). The Actiotope Model of Giftedness. In: Sternberg, R.J./Davidson, J.E. (Eds.): Conceptions of giftedness. New York: Cambridge University, 2005, S. 411-436.
29. Ziegler, A.(2008). Hochbegabung. München: UTB.
30. Ziegler, A. & Heller, K. A. (2000). Conceptions of giftedness: A meta-theoretical perspective. In K. A. Heller, F. J. Mönks, R. Sternberg, & R. Subotnik (Eds.), International handbook of research and development of giftedness and talent (pp.3-22). Oxford, UK: Pergamon.
31. Ziegler, A., Stöger H. (2003). ENTER – Ein Modell zur Identifikation von Hochbegabten. In: Journal für Begabtenförderung. 2002. Identifikation von Begabungen. Studien Verlag: Innsbruck. S. 8-21 <http://www.gifteddevelopment.com/isad/columbus-group>(skatits 30.06.2018.)